

Învățământ biblioteconomic

Învățământul biblioteconomic românesc modern

Dr. Elena Tîrziman

Departamentul de Științe Administrative
Facultatea de Litere, Universitatea din București
Email: etirziman@yahoo.com

Dr. Elena Tîrziman este conferențiar la Universitatea din București, Facultatea de Litere, Departamentul de Științe Administrative. Predă cursurile structuri de date infodocumentare, regăsirea online a informației și sisteme automatizate de regăsire a informației.

Rezumat

Specializarea universitară Biblioteconomia și Știința Informării aniversează 25 de ani de existență modernă. O analiză a acestei perioade arată o modernizare permanentă a specializării și sincronizarea acesteia cu realitatea europeană la nivel didactic și de cercetare. Evoluția specializării este determinată de dinamica domeniului, evoluția rapidă a profesiilor de informare și documentare în strânsă legătură cu avansarea științei și tehnologiei informației. Specializarea asigură pregătire universitară de nivel licență, masterat, doctorat și studii postuniversitare și este implicată în proiecte de cercetare relevante pentru domeniu și piața muncii. Exigențele profesiilor legate de informație, apariția unor meserii noi sunt provocări la care trebuie să răspundă această specializare de nivel universitar.

Cuvinte cheie: învățământ biblioteconomic românesc, informație, curricula universitară, profesii ale informației

Introducere

În septembrie 1990, Facultatea de Litere a Universității din București organiza concurs de admitere pentru o nouă specializare: Bibliologie și Știința Informării afirmându-se astfel dorința de a introduce (sau reintroduce) între specializările de nivel superior și această specializare care în spațiul internațional (cu precădere european și nord-american spre care aspiram ca țară) era foarte bine definită și se bucura de un prestigiu remarcabil. În 2015 aniversăm deja 25 de ani de învățământ biblioteconomic românesc. Aniversarea vine în contextul în care, cu doar un an în urmă, Universitatea din

București aniversa 150 de ani de existență iar cu mai puțin de doi ani în urmă, Facultatea de Litere, care acum integrează specializarea, aniversa de asemenea, 150 de ani de existență. Aniversarea Facultății a fost un prilej de bilanț și de analiză obiectivă a rolului avut de această instituție în formarea universitară românească în diverse domenii și specializări filologice (inclusiv specializare biblioteconomică) precum și a implicării sale în viața socială și culturală națională. În evoluția sa, domeniul Biblioteconomie parcurge două etape distincte: de la înființarea Facultății de Litere (1863) până în 1989 și a doua etapă după 1990, considerat momentul postrevoluționar și modern pentru multe domenii din cultura și civilizația românească.

Repere istorice

Încă de la înființarea sa, Facultatea de Litere a Universității din București a fost preocupată de a integra la nivel curricular discipline care să abordeze tematica cărții, bibliotecii și culturii scrise în general. Chiar dacă nu s-a manifestat întotdeauna ca o specializare bine definită, biblioteconomia a fost o prezență permanentă a domeniului filologic atât sub aspectul didactic cât și al cercetării științifice. Mari profesori au fost preocupați de bibliotecă și de pregătirea bibliotecarilor pentru a se putea asigura astfel accesul la informație și la cultură și pentru a putea fi susținute activitățile educative și de cercetare.

Începuturile școlii biblioteconomice românești rămân însă legate de Ioan Bianu, întemeietorul unei adevărate „școli bibliologice” la Biblioteca Academiei Române. Din poziția de Decan al Facultății de Litere, Bianu susține pregătirea de specialitate în domeniul Biblioteconomic ca parte a pregătirii fundamentale filologice considerând că nu poate exista un bun filolog fără o cunoaștere temeinică a cărții și bibliotecii ca instrumente esențiale în munca de cercetare. Fără a fi o structură instituțională, în accepțiunea cunoscută astăzi, școala bibliologică de la Biblioteca Academiei Române de la începutul secolului XX dar și de la Facultatea de Litere, a reușit să impună o concepție științifică domeniului și să traseze o direcție de dezvoltare națională în acord cu norme, reguli și practici europene.

Mari filologi și bibliotecari de la începutul secolului XX reușesc să fixeze reperele de bază ale profesiilor biblioteconomice (bibliotecar, bibliograf, redactor, catalogator, indexator, specialist carte veche și documente speciale, etc) și să sincronizeze profesia și pregătirea de specialitate cu realitatea la nivel european. Astfel, Ioan Bianu s-a preocupat să facă din Biblioteca Academiei Române, prima bibliotecă națională a românilor care să funcționeze după un regulament care să-i definească cadrul organizatoric, să-i permită să-și constituie, structureze și valorifice colecțiile, să-și elaboreze instrumente bibliografice pornind de la fondul documentar existent. Împreună cu Nerva Hodoș, a pus bazele bibliografiei românești științifice. Preocupările sale față de carte, păstrarea și valorificarea ei, le-a transmis, fără îndoială, studenților de la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Alexandru Sadi-Ionescu a fost cel care a introdus sistemul de Clasificare Zecimală Universală (CZU) pentru structurarea, organizarea și reprezentarea colecțiilor de documente. A elaborat primul cod român de catalogare. Și-a susținut concepția bibliologică la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București și bineînțeles la Biblioteca Academiei Române, elaborând chiar un curs de biblioteconomie.

Primul deținător al titlului de doctor docent în Bibliologie este Nicolae Georgescu Tistu, considerat de altfel, și continuatorul lui Ioan Bianu și Nerva Hodoș. Bun cunoscător al practicilor biblioteconomice europene, N. Georgescu Tistu se preocupă în perioada interbelică, pentru înființarea unei școli biblioteconomice în România care să facă cunoscute teoriile și practicile legate de carte, bibliotecă, cititor și să contribuie la formarea profesională specializată a bibliotecarilor. A fost profesor la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București dar și la Facultatea de Litere și Filosofie susținând cursul de Bibliologie.

La Cluj, Ioachim Crăciun, în aceeași perioadă, se preocupă de asemenea, de afirmarea domeniului bibliologie la nivel universitar. Lecția de deschidere a cursului de la Universitatea din Cluj (noiembrie 1932) *O știință nouă – Bibliologia* sintetizează concepția profesorului despre locul, rolul, conținutul și importanța noii discipline și a pregătirii profesionale în acest domeniu.

Legată intrinsec de specializarea filologică timp de aproape jumătate de secol, după anii 50, Biblioteconomie începe să capete autonomie și să fie recunoscută ca specializare universitară și de cercetare. În perioada 1953-1958, Universitatea din București a avut un departament de Bibliologie în cadrul Facultății de Litere. Cursurile bibliologice inițiate de N. Georgescu Tistu la Universitatea din București au fost continuate de Mircea Tomescu (1960-1969) și de Dan Simonescu (1970-1972). Între 1963-1970, profesorul Dan Simonescu a coordonat un departament de bibliologie care avea o durată de școlarizare de trei ani iar din 1968, sub coordonarea aceluiași profesor s-a instituit nivelul de specializare *doctorat*. Primul absolvent al doctoratului în coordonarea lui Dan Simonescu, a fost Corneliu Dima Drăgan și este și cel care a continuat activitatea didactică universitară în direcția definită de Profesor.

Biblioteconomia - specializare de nivel universitar în perioada contemporană

Din 1990, biblioteconomia revine la o formă de pregătire universitară instituționalizată ca secție de Bibliologie și Știința Informării la Facultatea de Litere a Universității din București. Noua secție își propunea o ofertă educațională pentru formarea profesională în domeniile Biblioteconomie, Informare și Documentare, Știința Informării- pentru meserii într-o permanentă transformare prin conținutul lor : documentul și informația. Din 1990 și până acum specializarea s-a transformat permanent sub aspectul disciplinelor din curricula universitară, sub presiunea dinamicii profesiilor biblioteconomice care necesită competențe din ce în ce mai diversificate și mai specializate în direcția integrării tehnologiilor moderne. De asemenea, a existat și o modelare a structurii specializării sub influența reformelor din învățământul superior culminând cu Planul Bolonia. Ulterior înființării secției biblioteconomice la București, au apărut secții similare la universitățile din Oradea, Cluj-Napoca și Timișoara, iar la Sibiu, Târgoviște și Brașov s-au înființat colegii și școli postliceale de biblioteconomie. În studiu nostru abordăm doar specializarea de la Universitatea din București celelalte secții similare din țară fiind prezentate separat în alte studii ale colegilor de la universitățile implicate.

În fiecare etapă, specializarea a avut denumiri diferite dar apropiate și care reflectau cât mai bine cu puțință realitatea biblioteconomică românească în acord cu

realitatea europeană. Astfel, imediat după 1990, specializarea s-a numit *Bibliologie și Știința informării* încercând să arate continuitatea cu perioada interbelică dar și modernitatea domeniului. Prin *Știința informării* se exprimă modernitatea domeniului și delimitarea clară a sa de domeniul filologic. Domeniul Științelor Informării este recunoscut ca un domeniu interdisciplinar care are ca obiect de studiu informația sub toate aspectele sale incluzând procesele de creare, prelucrare, comunicare, utilizare, arhivare însoțite de tehnologiile aferente. Deschiderea specializării spre spațiul european prin colaborări didactice și de cercetare, atrage după sine și sincronizarea denumirii specializării devenind astfel *Biblioteconomie și Știința Informării*. Sub aspect curricular, noua denumire impune o mai mare dimensiune practică și de management instituțional și documentar în pregătirea de bază.

Dinamica domeniului a dus la o nouă modificare a denumirii specializării și astfel astăzi vorbim de *Științele Informării și Documentării*.

Indiferent de denumirea avută de-a lungul timpului, specializarea se adresează cu precădere celor care doresc o formare profesională specifică activităților de informare, documentare, comunicare (profesiile legate de document și informație). Specializarea Științele Informării și Documentării asigură absolvenților pregătirea pentru următoarele profesii: bibliotecari (catalogatori, indexatori, bibliotecari relații cu publicul, bibliotecarii pentru servicii de referință, etc.), redactori, arhiviști, documentariști, specialiști baze de date, intermediari de informație specializată, alte meserii din domeniul Științelor Informării. Planul de învățământ cuprinde discipline de strictă specialitate dar și discipline cu un caracter interdisciplinar și este stabilit în acord cu următoarele obiective: înțelegerea profundă a locului informației în dezvoltarea societății și tuturor aspectelor legate de crearea, prelucrarea, comunicarea, consercarea și valorificarea resurselor informaționale și documentare; dezvoltarea capacității de operare în sisteme informaționale moderne; formarea și dezvoltarea aptitudinilor pentru cercetare; creșterea abilităților de comunicare cu grupurile și cu indivizii; consolidarea cunoștințelor privind managementul performant; înțelegerea relației performantă – calitate în domeniul transferurilor de informații, etc. Planul de învățământ cuprinde discipline din următoarea arie tematică: istoria cărții, bibliotecilor și arhivelor; cultură și civilizație românească și universală; biblioteconomie (dezvoltarea colecțiilor, comunicarea documentelor și informațiilor, legislația de bibliotecă, etc); teorii și tehnici de catalogare și indexare; teorii și tehnici bibliografice; informare și documentare; management și marketing de bibliotecă; informatizarea bibliotecilor, teorii și tehnologii ale informației și comunicării; digitizare, documente electronice, multimedia; discipline derivate din această arie tematică; limbi străine.

Specializarea și-a început (re)început existența după 1990 cu două forme de școlarizare: specializarea de nivel Licență de lungă durată (patru ani) și specializarea cu școlarizare de scurtă durată de nivel Colegiu (trei ani). Specializarea de nivel licență se remarcă printr-o pregătire teoretică și de cercetare iar specializarea de nivel colegiu pune accent cu precădere pe o temeinică pregătire practică. Reforma în învățământul superior și trecerea la Planul Bologna a făcut să dispară forma de școlarizare de scurtă durată (Colegiu) iar specializarea cu Licență să se realizeze pe parcursul a trei ani universitari și să fie urmată de o specializare de nivel masterat și doctorat de doi și respectiv, trei ani. Modelul european al specializării de nivel doctorat în Științele Informării asimilează acest

domeniu, domeniului Științele Informării și Comunicării ca o direcție de cercetare care are ca obiect de studiu procesele de construcție, prelucrare, comunicare, utilizare a informației și produsele, sistemele și tehnologiile implicate.

Începând cu 2001, se organizează anual un curs postuniversitar de biblioteconomie și știința informării. Cursul este un răspuns la numeroasele cereri ale bibliotecilor și centrelor de informare pentru calificarea personalului care lucrează în aceste instituții. Solicitanții acestor cursuri sunt, în majoritate, bibliotecari care lucrează la diverse biblioteci din țară și care au absolvit alte facultăți decât facultăți care oferă specializări în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Tot ca un curs de nivel postuniversitar se organizează și cursul de profesori documentariști. Preluând modelul francez, bibliotecile școlare se reorganizează în centre de informare și documentare cu atribuții didactice complementare privind organizarea și utilizarea informației iar responsabilii unor asemenea centre sunt profesorii documentariști adică acei profesori care adaugă pregătirii lor de bază și o pregătire în informare și documentare. Se cuvine să remarcăm și existența în perioada 2003 – 2007 a studiilor postliceale, organizate în cadrul Colegiului de Biblioteconomie (dispărut după organizarea învățământului superior conform Planului Bolonia).

Încă din primii săi ani de existență, specializarea a reușit să se impună la nivel național, în mediul universitar și profesional de specialitate și să dezvolte relații internaționale relevante. Dincolo de relațiile de parteneriat și de mobilități definite în cadrul programelor europene Socrates- Erasmus și de alte tipuri de burse și programe de cooperare, implicarea profesorilor secției în proiecte de cercetare internaționale, în diverse asociații și proiecte profesionale a făcut posibilă existența unor relații internaționale mai puțin formale cu profesori, specialiști, cercetători din străinătate care au vizitat România, au participat la manifestări organizate aici. Franța, Marea Britanie, Danemarca, Olanda, Spania sunt țări în care învățământul biblioteconomic și de știința informării este foarte dezvoltat și are un statut universitar și social recunoscut și care au specializări în realție de parteneriat cu specializarea similară din țara noastră.

Universitățile sunt structuri instituționale care și-au format, consolidat și dezvoltat reputația de-a lungul timpului prin dubla lor menire: educațională și de cercetare. O facultate, o catedră, un colectiv pentru a-și afirma poziția, reputația în mediul universitar dar și economico-social trebuie să îndeplinească activitatea educațională cu activitatea de cercetare. Specialiștii din domeniul Științelor Informării și Documentării de la Universitatea din București au fost și sunt implicați în numeroase proiecte de cercetare la nivel național și internațional în colective ale universității sau în colective de cercetare din alte structuri instituționale. De asemenea, specializarea este partenerul de bază al Asociației Bibliotecarilor din România reușind astfel să aibă o poziție importantă în definirea domeniului și a profesiilor biblioteconomice din România. Cercetarea științifică are ca punct de plecare cerințele societății informației și a fost și este coroborată cu cerințele strategiei naționale de cercetare și coordonată prin programele naționale de cercetare (INFOSOC, AMTRANS; CERES; RELANSIN, CNCSIS, etc.) care lansează competiții pentru selecția de proiecte. La nivelul facultății, propunerile de proiecte de cercetare sunt discutate în cadrul catedrelor sau colectivelor, se definește tema, se stabilește echipa de cercetare, partenerii care pot forma un consorțiu, un studiu de fezabilitate, planul de realizare cu aspectele tehnice și financiare, se redactează

propunerea de proiect. Proiectele urmăresc îndeosebi tematica legată de noile tehnologii, dezvoltarea de conținut informațional digital, sisteme integrate de baze de date, aplicarea tehnologiilor informării și comunicării în diverse domenii de activitate și nu în ultimul rând, informatizarea bibliotecilor, realizarea catalogului național colectiv, fluidizarea circulației informației și documentelor, etc. Spre exemplificare, amintim câteva proiecte de cercetare reprezentative și cu impact în mediul economic și social și în care sunt implicate colective interdisciplinare de la specializare despre care discutăm: *Proiect prototip pentru servicii publice în bibliotecile informatizate; Sistem de gestiune a Fondului National de Reglementări Tehnice; Sistem national de management al resurselor digitale în știință și tehnologie bazat pe structuri grid ; Sistem specializat de informare pentru realizarea bazelor de date urbane; Centru de Informare și Documentare Multifuncțional; Informatizarea bibliotecilor din Romania*, etc.

Abordând tendințele și perspectivele specializării remarcăm că se urmărește asigurarea unei compatibilități cu învățământul european astfel încât să fie posibile mobilitățile studențești și sistemul de credite transferabile. De asemenea, este necesară o coroborare la nivel național cu profesiile specifice și condițiile pentru fiecare specializare din nomenclatorul de meserii. Din punct de vedere al conținutului specializării, curricula universitară ține cont de profundele transformări existente la nivelul societății în primul rând în ceea ce privește informația și toate procesele informaționale implicite, de mutația care se realizează de la Biblioteconomie spre Știința Informării. Știința Informării este disciplina care are ca obiect de studiu: *informația*. Știința Informării este disciplina de care are nevoie Societatea Informației întrucât asistăm la o dezvoltare a producției și nevoilor de informare; apariția unui nou sector industrial al industriilor de informare; invazia tehnicilor electronice. Planurile de învățământ la toate nivelele de specializare, licență, masterat, doctorat ar trebui să țină cont de evoluția profesiilor de informare care este strâns legată de avansarea științei și tehnologiei informației.

Specializarea împlinește anul acesta 25 de ani de existență și se poate aprecia că obiectivele propuse la începuturi, rămân în continuare linii directoare ale activității sale universitare, integrate în activitatea Facultății de Litere și a Universității din București precum și în relaționare cu mediul profesional și instituțional de specialitate și cu piața muncii. Astfel, specializarea își propune să definească și să facă cunoscută o ofertă educațională care să înglobeze bunele practici din domeniu; să pregătească profesioniști recunoscuți în domeniul biblioteconomiei și științei informării precum și în domeniile interdisciplinare conexe; să promoveze cercetarea științifică din domeniu, inovațiile pedagogice și educaționale, bunele practici din domeniu; să stabilească relații de colaborare cu instituții și structuri similare din țară și din străinătate în scopul îmbunătățirii calității și performanțelor propriilor activități universitare; să implice direct și indirect absolvenții (alumnii) în îmbunătățirea și susținerea imaginii secției, facultății și universității la nivelul societății; să se implice direct sau indirect în viața științifică, socială, culturală contribuind la formarea de curente de opinie, atitudini în beneficiul întregii societăți.

Concluzii

Biblioteconomia și Știința Informării ca specializare universitară a avut (și încă are) o existență destul de tumultoasă cu perioade de pregătire biblioteconomică asimilată

domeniului filologic, urmată de existență de sine stătătoare (cu diferite denumiri ale specializării) toate acestea demonstrând voința de adaptare a domeniului la exigențele mediului universitar și ale pieții muncii. Glisarea spre Știința Informării arată modernizarea specializării și sincronizarea cu realitatea europeană la nivel didactic și de cercetare. 25 de ani de existență găsesc specializarea deplin integrată în mediul universitar didactic și de cercetare asigurând pregătire universitară de nivel licență, masterat, doctorat și studii postuniversitare și implicată în proiecte de cercetare relevante pentru domeniu și piața muncii. Evoluția specializării este determinată de dinamica domeniului, evoluția rapidă a profesiilor de informare și documentare în strânsă legătură cu avansarea științei și tehnologiei informației. Înțelegerea conținutului actual al specializării Știința Informării, a transformărilor la nivelul societății în diversele sale paliere, a transformărilor din conținutul multor meserii legate de informație, apariția unor meserii noi și adaptarea conținutului planurilor de învățământ la aceste realități este provocarea la care trebuie să răspundă această specializare de nivel universitar.

Referințe bibliografice

- ACADEMIA ROMÂNĂ. *Dicționarul general al literaturii române*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2004-2009, 7 vol.
- BERCIU-DRĂGHICESCU, Adina. *Facultatea de Litere a Universității din București. 150 de ani de învățământ filologic românesc. 1863 – 2013. Tradiție și valoare* (Volum I-II), Colaboratori Ovidiu Bozgan, Cristina Gudin, Silviu Nedelcu, București: Editura Universității din București, 2013.
- BULUȚĂ, Gheorghe; PETRESCU, Victor. *Galeria bibliologilor români. Portrete*. Târgoviște: Editura Biblioteca, 2013.
- TÎRZIMAN, Elena. *De la Biblioteconomie la Știința Informării – învățământ biblioteconomic românesc: tradiție și modernitate*. București: Editura AGER, 2005.
- TÎRZIMAN, Elena. Repere în învățământul biblioteconomic românesc. În: *Transilvania*, Serie nouă, Anul XLII, nr. 7 (2014), p. 52-55.
- Universitatea din București. Facultatea de Litere*. [Online]. [Accesat la 12. 05. 2015]. Disponibil la: <http://www.unibuc.ro/facultati/litere/>